PROGRAMMA

QUO

RECTOR

ACADEMIÆ ROSTOCHIENSIS

GEORGIUS DETHARDING,

Medicin. D. ac Profess. Publ. Facultatis suæ, Collegii Ducalis ac totius Academiæ Senior,

IN SANCTISSIMO HODIERNO

PENTECOSTALIS FESTO

Occasione dicti

ACTOR. XIX. II.

Ad instituendum examen rigorosum:

CREDENTESNE, NUM ACCEPERINT SPIRITUM SANCTUM?

CIVES ACADEMICOS

Excitat atque hortatur.

[1723]

ROSTOCHII,

Typis JO. JACOB. ADLERI, SEREN. PRINCIP. *& Acad. Typogr.*

I. N. I.

Rimo ex publica hac Tabula alloquio vos, *Optimi Ci*
ves, compellandi necessitatem Rectoralis, qua mu
nitus sum, auctoritas mihi imponit. Et sane gra
tior mihi ac suavior vix suggeri potuisset materia
quam quæ ex limpidissimo Spiritus Sancti, cui sa
crum hoc agimus festum, fonte prono fluit alveo
Hiantia cordium nostrorum arva irrigare, sacram
que extinguere sitim si aliunde petiveris, cribr
hauries aquam, teque τόπους ἀνύδρους (a) pervagatum, vana creaturarun
solatia anhelantem eludent corvum. Mellitissimâ igitur sacri hujus Fla
minis memoriâ quid dulcius? Quò, nisi ad sacram hanc anchoram, con
fugiemus? Ubinam terrarum firmum figemus pedem, nisi in hac petr
salutis? Quæ suaviora animum refocillare valent colloquia, nisi quo
rum nucleus cœlestem Spiritus Sancti sapit dulcedinem? Agite dum
Cives Optimi, mihique dapes Ambrosia & Nectare vere divino stillante
vobis apparativo, de *Spiritu Sancto*, inquam, verba facturo animum arri
gite divina fame percitum. Vastissimus quidem, in quem summa cum
jucunditate liceret exspatiari, campus de *Spiritu Sancto* dicendi se sisti
apertum; At enim vero insignis dignusque, cui immorer, locus ani
mum paulisper tenuit pendentem. Occurrunt Actorum Cap. XIX, 2. Jo
hannis quidam discipuli, num sit *Spiritus Sanctus?* inscii prorsus & igna
ri. Quærens ex his Divus Gentium Apostolus ille Paulus: *Credentesn*
acceperint Spiritum Sanctum? id tulit responsi: ἀλλ' οὐδὲ εἰ πνεῦμα ἅγιόν ἐστιν
ἠκούσαμεν. *At ne nos quidem, an sit Spiritus Sanctus audivimus.* Supinæ hu
jus ignorantiæ haud levis animum subiit admiratio. Judæosne dixerim
an Gentiles? quorum animus Cymmeria obnuptus erat caligine, ut in
tanta luce lucem veram omnisque lucis auctorem non viderent; Chri
stiani enim ut appellentur, nomen μαθητῶν, quo versu primo insigniun
tur, non omnino jubet, eo quod eos Johannis discipulos fuisse, tertius
versus dat evictum. Quo tamen excusatiùs errasse viderentur, Theo
logi plerique omnes non de ipso Spiritu Sancto, sed donis ejus miraculo
so & visibili modo effusis verba hæc monent accipienda, quæ B. *Danie*

Arcula-

(a) Luc. XI, 24. (b) In Commentario in Acta Apostolorum edito à B. Balthas
Mentzero ad h. l. conf. etiam B. Chemnitii Examen Concil. Trid. P. II. Ca-
non. I. de Baptismo Johannis p. m. 69.

rcularius ſic παραφράζει (b): *Spiritus nomen* h.l. *metonymice de viſibilibu*
miraculoſis Spiritus donis, vel linguarum cognitione & Prophetia intelligitur
ibus id temporis fideles ornabantur ad confirmandam evangelii doctrinam
egant autem ſibi cognitas eſſe viſibiles illas Spiritus Sancti gratias; nam & h.l
iritus nomen de ſingularibus Spiritus donis accipitur, quæ poſt CHriſti in cœlos
cenſionem eccleſiæ conferebantur. Alioqui non ignorabant iſti, eſſe Spiritum,
m Scriptura paſſim ejus faciat mentionem, cujus illi utpote Judæi non prorſus
erunt ignari. Et ſane ut in hanc ſententiam pedibus eant Theologi,
ud ſpernenda ſubeſt ratio; Quî enim Spiritum Sanctum, quem tan-
m non omnes Pandectarum divinarum paginæ loqvuntur, (c) qui-
s Moſis & Prophetarum ſcripta audiendi ſingulis ſaltem ſabbathis fie-
t copia, Judæi neſcirent? Quî fieret, ut Johannis diſcipuli, ejus cla-
ſſimam, quâ Spiritum Sanctum vel indice quaſi digito monſtraverat,
ncionem (d) adeo dediſſent oblivioni? Hæc argumenta prohibue-
nt, quo minus plerique, hoſce diſcipulos ipſum ignoraſſe Spiritum
nctum, ut crederent, à ſe potuerint impetrare. Aſt qui vel maxime
viſibili donorum Spiritus Sancti effuſione eorum verba interpretan-
r, nondum tamen difficultatum effugerunt laqueos; Eadem enim
tione eos urgebit ac premet dubium, quomodo viſibilem Spiritus San-
i in Apoſtolos effuſionem, quæ Hieroſolymis, quò tantam omnium
dæorum molem ſedibus ſuis undiquaque exciverat & contraxerat fe-
i celebrandi ſolennitas, advolante ſingularum gentium turba, conti-
erat publice, hi Judæi potuerint ignorare? Quidni, genuini Johannis
ſcipuli ſi fuiſſent, ex apertiſſimis ejus verbis (e) vel ipſorum ſpiritua-
um donorum notitiam potuiſſent haurire? Accedit verborum haud
ntemnenda emphaſis: ἀλλ' οὐδ', quæ ſi juſta mentis lance ponderave-
s, evincunt, non ſolum, ſe Spiritus Sancti dona accepiſſe, negare, ſed
oc amplius quid inferre, ut ſenſus ſit: tantum abeſt, ut Spiritus Sancti
onorum facti ſimus participes, ut præterea vel ipſum Spiritum San-
tum eſſe, una cum ignariſſimis ſciamus. Niſi itaque naturæ verbo-
um ſignificationi vim inferre, ſenſumque literalem absque urgente ne-
eſſitate deſerere malueris, hoſce ſpurios Johannis diſcipulos, Spiritus
ancti non tantum dona, ſed ipſum ignoraſſe, vel ut potius dicam, ne-
aſſe fatendum eſt ingenue. Omnis quoque, quam primùm concepe-
am, admiratio ſimul exſpiravit, ac in memoriam revocavi, fœdiſſi-

 mam

(c) Conf. præ reliquis Gen. I, 2. Job. XXXIII, 4. Pſalm. XXIII, 6. CXXXIX, 7. Jeſ. XI, 2. c. LXI, 1. (d) Joh. I, 32. 33. (e) Luc. III, 16.

nam Sadducæorum, quæ late inter Judæos ſerpebat, gangrænam, Horum enim inter deliria, quod reſurrectionem mortuorum, angelos & Spiritum negaverint, Lucas recenſet (f). Quo in loco πνεῦμα ab angelis per particulam disjunctivam: μήτε expreſſe diſtinctum, Spiritus creatos nequit denotare, ſed Spiritum Sanctum καθ' ἐξοχὴν Spiritum in ſingulari numero haud obſcure involvit. Sadducæos itaque non angelos tantum, ſed Spiritum quoque Sanctum negaſſe, cum aperte ſatis conſtet quominus, hoſce diſcipulorum Johannis nomen præ ſe ferentes Sadducæorum Sectæ addictos fuiſſe, credam, nihil eſt, quod prohibeat; ſed rationibus rite ſubductis in eam facile ſententiam adducor, etiam hos inter cæteros Sadducæos Johannem, teſte Matthæo, (g) accedentes, aqua quidem luſtrali tinctos, falſis tamen, quibus imbuti erant, opinionibus pertinaci animo inhæſiſſe. Quam altas enim radices in animis Judæorum præconceptæ egerint opiniones, vel Apoſtolorum, qui per tot annos ſalutaribus CHriſti dogmatibus innutriti, nondum tamen ſuave illud de terreſtri Meſſiæ regno ſomnium animo exuerant, docet exemplum. Neque verendum eſt, ne qua in ipſum Magiſtrum Johannem redundet culpa errorum, quibus ejus diſcipuli erant infecti; Genuini enim Magiſtri munia explevit Johannes, veram de Spiritu Sancto doctrinam, omnibus, ut notanter loquitur Lucas, (h) ſincere inſtillans; ſed diſcipulorum ea erat σκληροκαρδία, quæ, quo minus inveteratis erroribus nuncium mitterent, impediebat. Omnes enim & ſingulos a Johanne aqua luſtrali tinctos veram ſimul amplexos eſſe fidem, quis ſibi perſuaderet? ſecum reputans Matthæi verba: Hieroſolymarum, totius Judææ vicinarumque regionum incolas ad unum omnes ſacro Johannis lavacro fuiſſe initiatos, è quorum tamen numero vel pauciſſimi CHriſto nomen ſuum dederunt. Hujus itaque furfuris, Sadducæorum nempe de grege Epicuri porcorum placitis faſcinatos fuiſſe, de quibus in dicto noſtro eſt ſermo, extra dubitationis aleam mihi quidem poſitum videtur. Quæ tamen hactenus de illis, obſtetricante nobis veritate, allata ſunt, non ſane eò, ut ignominiæ notam illis inuramus, tendunt, nec enim ſua defraudandi ſunt laude, quod ejuratis erroribus, ſanam de Spiritu

(f) Act. XXIII, 8. de his aliiſque Sadducæorum erroribus prolixiori opera agunt Druſius de tribus Sectis L. I. c. 6. Scaliger in Elencho Trohæreſ. Jeſuitæ Serarii. Leuſdenius in Philol. Hebr. mixto Diſſert. 19. & Lundius von den öffentlichen Gottesdienſt der Hebräer. c. LXI. (g) Matth. III, 7. (h) Luc. III, 16.

tu Sancto doctrinam amplexi, cœlestibus ejus donis, testante versu xto, perfusi sunt affatim atque cumulati. Utinam fœdissimi hujus de piritu Sancto erroris ne alii in Scenam rediissent Promachi atque Pa-oni! At enim vero pestiferâ hâc hæreticorum, *Spiritum S.* tantum non onvitiis proscindentium, lue nunquam non ecclesia laboravit. Mane- atrâ nocte pressum *Simonis Magi* virus, Helenam seu Selenen suam piritum Sanctum & ἔννοιαν divinam stolidius? inquam; an magis im-è? venditantis. Huic succenturiati sunt *Montanistæ*, *Samsæi* seu *Elce-ita*, *Samosateniani*, *Ariani*, *Semi Ariani* πνευματομάχοι, *Macedoniani* & *Pho-niani* (i) qui sanam de Spiritu Sancto doctrinam spurcissimis macula-unt deliriis, ut impietasne penes eos atque blasphemia, an vero absur-tas atque ignorantia major fuerit, judicare haud sit in expedito. uam feracissima fuerint prima ecclesiæ Christianæ secula errorum de piritu Sancto, testem audiamus Gregorium Nazianzenum: *Nam alii*, quit, ἐνέργειαν *meram esse dicebant*; *alii creaturam*; *alii DEum*; *alii cui-m attribuendus esset generi*, *ignorabant*, *sacras*, *uti ajunt*, *literas veriti*, *quæ hil super hac re expressum haberent*; *itaque nec venerabantur ipsum*, *nec de-nestabant*, *medium quiddam obtinentes.* (k) Ut hic recentioris ævi Hære-cos *Socinianos* (l) *Christoph. Sandium*, (m) & *Hermannum Deusingium*,) ne paginæ in nimiam excrescant molem, silentio involvamus. ητίως autem Orthodoxa Christi ecclesia hunc Spiritum Sanctum, terti-n Sacro Sanctæ Trinitatis Personam, summum cum Patre & Filio DE-n uno semper clamavit ore atque adoravit. Quibus hæc summa Pa-i Filioque ὁμοούσιος Spiritus Sancti Deitas demonstratur, argumenta ab vo repetere hic non vacat; Otia nobis fecerunt Theologi nostrates, in nnibus Systematibus, Collegiisque Anti-Socinianis thesin orthodo-

 xam

(i) Conf. præter veteres Eusebium, Epiphanium, Sozomenum, B. D. Bebelius in Antiquitatibus Eccles. Sec. I. & II. art. 4. B. Ittigius de Hæresiarchis Sect. I. c. II. seqq. D. Colbergius de origine & progressu Hæresium c. I. Stockmannus in Elucidario Hæresium, sub singulorum nominum titulis. (k) In Oratione XXXVII, de Spiritu S. conf. & S. Basilius Lib. de Spiritu S. c. 20. (l) Conf. B. B. Calovii, Scherzeri, Schomeri Collegia Anti-Sociniana. Sectæ hujus historiam erudite perstrinxit D. Henricus Ascanius Engelken in Disput. de damnabili Socinianismi gangræna. (m) Vid. B. D. Zach. Grapius in Theologia controversa c. II. Q. 21. p. m. 161. (n) Qui Spiritum S. in V. T. fuisse negat in Demonstrationibus Allegor. Histor. P. I. p. 25. Conf. B. Grapius l. c. Q. 23. p. 175.

cam probationum robore prolixè æque ac ſolide munientes. (o) Haud levissimum erroris ſui Palladium πνευματόμαχοι illi quærunt in auctoritate Patrum Ante-Nicænorum, quos ſibi ὁμοψήφους fingere ſummo ſatagunt opere, in Doxologia ipſis conſueta: δόξα τῷ πατρὶ, καὶ υἱῷ ἐν πνεύματι ἁγίῳ, non quod pueri in faba ſe inveniſſe perſuaſi, non eodem ſcilice cum Patre & Filio adorationis cultu Spiritum Sanctum eſſe proſequendum (p). Verum enim vero ſanctos Patres in errorum ſuorum ſocietatem tracturi, vel ut potius dicam, obtorto collo abrepturi, fumos vendunt & imperitioribus obtrudunt glaucoma. Quantum enim æra lupinis, tantum vanis horum nugis Patrum ſententiæ diſtant. Quod u meridiano ſolis jubare clarius appareat; Ex primo ſtatim Seculo teſto *S. Polycarpum*, qui Spiritui Sancto eundem ac Patri & Filio religioſum defert honorem his verbis: διὰ τοῦτο περὶ πάντων αἰνῶ σε, εὐλογῶ, σε, δοξάζω σε, σὺν τῷ αἰωνίῳ καὶ ἐπουρανίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ ἀγαπητῷ σου παιδὶ, μεθ᾽ οὗ σοὶ κ πνεύματι ἁγίῳ δόξα. Eccleſia quoque *Smyrnenſis* epiſtolam ſuam ſic claudit: Ἐρρῶσθαι ὑμᾶς εὐχόμεθα, ἀδελφοὶ, στοιχοῦντας τῷ κατὰ τὸ εὐαγγέλιον λόγῳ Ἰησ Χριστοῦ, μεθ᾽ οὗ δόξα τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ, καὶ ἁγίῳ πνεύματι (q). Neque, qui a iſtam ætatem proximè acceſſit, *Juſtinus Martyr* ab hoc abludit, ingenu profeſſus: *Et profitemur quidem, nos talium, qui exiſtimantur Dii, ratio Atheos eſſe, at non veriſſimi illius DEI, qui juſtitiæ & bonæ mentis reliquarum que virtutum eſt Pater & ab omni pravitatis communione ſejunctus; ſed illu pariter & Filium, qui ab eo venit, ac nos iſta & exercitum reliquorum ipſum ſ quentium & ad ejus ſimilitudinem ſe componentium Angelorum bonorum, docui* ET SPIRITUM PROPHETICUM RELIGIOSE COLIMUS E ADORAMUS, CUM RATIONE ET VERITATE EOS VENE RANTES. (r) Pollicem his premit Seculi tertii initiis florens *Cleme Alexandrinus*, ſic egregie fatus: *Ut nocte pariter & die uſque in perfecta illam diem gratias agentes laudemus, laudantes gratiis proſequamur eum, qui ſ lus eſt Pater, & Filium, qui filius eſt & Pater*, CUM SPIRITU QUOQU SANCT

(o) His addi omnino meretur argumentum pro religioſa Spiritus S. adoratio quod ex Luc. II, 26. & 29. verſibus inter ſe collatis erutam commonſtra Celeberrimi Auctores Relationum Innocuarum de Nov-antiquis The A. 1711. Ord IV. n. 8. p. m. 468. (p) Conf. B. Grapius l. c. Quæſt. IV. p. r ſeqq. ubi Sandium, Whiſtonum Anglum & Obſervatores Hallenſes imp mis ſolide refutat. (q) Conf. Euſebius in Hiſt. Eccleſ. L. IV. c. 15. ubi e ſtola eccleſiæ Smyrnenſis legitur, in qua hiſtoriam Martyrii Polycarpi n rant, ejuſque orationem, ex qua verba priora deſumta ſunt, recenſent h jus eccleſiæ Miniſtri. (r) In Apologia IIda p. 56.

ANCTO, *unum per omnia, in quo ſunt omnia, propter quem omnia unum nt, propter quem æternitas, cujus membra omnes ſumus, cujus Gloria in ſecu-, per omnia bonum, per omnia pulchrum, per omnia ſapientem, per omnia ju-um, cui gloria & nunc & in ſecula* (ſ). Quæ quidem omnia Patrum te-imonia, cum luculenter noſtram de Spiritus Sancti Deitate & cultu re-gioſo fidem adſtruant, Patres τὴν προσκυνητὴν τριάδα, ut loquitur *Orige-s* (t) invocantes, conſpiraſſe nobiſcum harmonice, ſat ſatis demon-rant. *Spiritum* itaque *Sanctum*, Cives Optimi, ceu ſummum, verum nicum cum Patre & Filio DEum, cum cana & veneranda antiquitate e colendum vobis ac adorandum religioſe, vel me tacente, facili nego-o intelligetis, nec Veſtrûm quenquam, quæ DEI eſt gratia, adeo aſſa captum tenet ignorantia, ut adductorum ſupra Johannis diſcipu-rum verba faceret ſua: ἀλλ' οὐδ' εἰ πνεῦμα ἅγιόν ἐστιν, ἠκούσαμεν. Aſt quod-vel ad Vos dirigatur quæſtio: Credenteſne accepiſtis Spiritum San-um? Utinam prævio cordis ſcrutiniô cum immota mentis πληροφορίᾳ affirmare ſingulis datum eſſet! Noſtiſne vos DEI templum eſſe, & iritum Sanctum in vobis habitare? (u) Voſmet tentate, ſi eſtis in fi-, probate vos ipſi! (x) Ex fructibus cognoſcetis. (y) Fructus enim iritus Sancti ſunt: *charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, longa-nitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas.* (z) Ab his qui o diſtant cœlo, carnis fructus ſanctiſſimi hujus Spiritus ſocietate ac nmercio vos excludunt prorſus ac eliminant. Spiritus enim Domi-eſt Spiritus ſapientiæ & intellectus, Spiritus conſilii & fortitudinis, ritus ſcientiæ & pietatis (aa). Quibus gratiæ donis niſi viva fide in-cti, in Spiritu quoque ambulaveritis, vana eſt veſtra de Spiritus ncti, inhabitatione gloriatio. Sacrum, quod jam celebramus, Fe-m in Veteri Teſtamento יוֹם הַבִּכּוּרִים dies primitiarum appella-tur

(ſ) In divino Pædagogi Epilogo. L. III. c. 12. (t) Origenes T. VI. in Johannem Vol. 2. Opp. Exeget. Plura Origenis Athenagoræ, Julii Africani, Cypriani aliorumque teſtimonia cumulari potuiſſent, ni pagellarum anguſtia prohiberet, legi illa poſſunt apud Dionyſ. Petavium in Dogmat. Theol. T. II. p. 298. ſeqq. Georg. Bullum in defenſ. Fidei Nicænæ. B. D. Calovium in Diſput. habita A. 1658. ſub tit. Confeſſio Martyrum aliorumque fidelium poſt Apoſtolorum exceſſum de S.S. Trinitate. Addatur B. Gottfridi Olearii Diſſertatio de Spiritus S. cum Patre & Filio adoratione Lipſiæ habita A. 1711. (u) 1. Cor. III, 16. (x) 2. Cor. XIII, 5. (y) Matth. VII, 20. (z) Gal. V, 22. (aa) Jeſ. XI, 2.

tur (bb) duplex enim erat oblatio primitiarum, altera δεηλική, secund
die Hebdomadis Paschalis, qua largissimam messem à DEO expetebant
altera ἐυχαριστικὴ in hoc festo pentecostes, qua pro feliciter peracta me
se gratias solvebant DEO (cc). Has terrestres primitias Judæorum
quam longissime superant Novi Testamenti primitiæ Spiritus Sancti i
hoc festo, oblatæ, quarum mentionem injicit Paulus (dd). O terqu
quaterque beatos! qui has Spiritus Sancti primitias primoribus fidei la
biis degustarunt; (ee) Futura enim cœlestium perfectissimæ maturita
tis fructuum & bonorum messe saturabuntur. Eo itaque, *Cives Optim*
omnes intendatis nervos, ne hæ primitiæ, hæc χαρίσματα Spiritus San
cti in lavacro regenerationis vobis collata moribus Spiritu Sancto ind
gnis amittantur, sed ut potius augeantur in dies, accrescant, & quan
tum hujus vitæ patitur conditio, maturescant. Quod sane fiet, si ar
dentissimis precibus, non fucatæ pietati, omnibusque Christiano digni
virtutibus, ut omni omnino tempore, ita hoc quoque imprimis Festo
sincero studio toti incumbatis, & proscriptis ac procul exulare jussi
quibusvis vitiorum, quæ sanctissimum hunc Spiritum expellunt, gene
ribus, in omnibus vestris actionibus Spiritum Sanctum Ducem ac lu
cem sequamini, memores dicti Paulini: *Filii DEI sunt, quicunque*
Spiritu DEI aguntur. (ff)

(bb) Num. XXIIX, 26. (cc) Conf. Lightfoot in Horis Hebr. ad Matth. XII. p. 33
it. Joh. Andr. Quenstedii Antiquit. Biblicæ & Eccles. c. X. n. 5. p. 842. seq
(dd) Rom. IIX, 23. (ee) Hebr. VI, 4. 5. (ff) Rom. IIX, 14.

